



## **Beleidsplan Actief Burgerschap, sociale integratie en seksuele diversiteit.**

### **Het Kofschip Zevenaar**

Versie oktober 2017

Socialisatie is een van de hoofdfuncties van het onderwijs: leerlingen voorbereiden en toerusten op hun deelname aan de maatschappij. Sinds 2006 zijn scholen wettelijk verplicht aandacht te besteden aan burgerschap.

De overheid geeft niet in detail aan wat hier precies mee bedoeld wordt. Het is de bedoeling dat scholen zelf invulling geven aan burgerschapsvorming. De Inspectie van het Onderwijs houdt toezicht op het naleven van de wet actief burgerschap, sociale integratie en seksuele diversiteit.

Burgerschapsvorming brengt jonge burgers de houding, vaardigheden en (basis)kennis bij die nodig zijn om een actieve rol te kunnen spelen in de eigen leefomgeving en in de samenleving.

Leerlingen maken kennis met begrippen als democratie, grond- en mensenrechten, duurzame ontwikkeling, conflicthantering, sociale verantwoordelijkheid, gelijkwaardigheid en het omgaan met maatschappelijke diversiteit. Die kennis wordt ook geleerd door te oefenen in de praktijk.

Democratisch burgerschap geeft recht op een afwijkende mening. Democratie vraagt om kritische en innovatieve denkers met een gezonde dosis wantrouwen.

De ontwikkeling van actief burgerschap, sociale integratie en seksuele diversiteit is een opdracht voor de hele school die er school breed hetzelfde moet uitzien. Het Kofschip heeft de kerndoelen die vallen onder actief burgerschap, sociale integratie en seksuele diversiteit uitgewerkt.

Zoals beschreven in ons schoolplan biedt Het Kofschip Kanjertraining aan, hetgeen uitgaat van dezelfde uitgangspunten als omschreven in de kerndoelen voor Burgerschap.

## **Kanjertraining:**

De volgende aspecten komen aanbod:

- Conflictbeheersing
- Les- en Spelsuggesties
- Leerlingvolgsysteem (KanVAS)

### **Materialen:**

- De Knieboeken voor groep 1 t/m 5
- De Werkboeken van groep 6 t/m 8
- Max en seksualiteit
- Digilessen

Naast de te verwachten onderdelen geeft Kanjertraining uitgebreide lessen en informatie over: **Conflictbeheersing**

- Conflicten tussen leerlingen
- Conflicten tussen volwassenen onderling
- Conflicten met ouders
- Conflicten tussen opvoeder en kind
- Conflicten waarin sprake is van een gezagsverhouding:
  - Baas - knecht
  - Meerdere - mindere
- Aandachtspunten in voorbeeldgedrag van docent(e)
- Aandachtspunten in schoolbeleid
- Mediation door docent(e),buddy/tutor, een mediator.
- basisregels bij mediation; hoe word ik bemiddelaar; voorbereiding bemiddeling; begeleiding bij bemiddeling; algemene opmerkingen over bemiddeling.
- Vormen van straffen en belonen.

## **Les- en Spelsuggesties**

Tal van oefeningen en opdrachten die ervoor zorgen dat de sfeer in de klas luchtig blijft.

- Kanjerkringen;
- Durf te kiezen;
- Normen en waarden;
- Vertrouwensoefeningen die zich richten op samenwerken, de ontwikkeling van onderling vertrouwen/gevoelens van competentie en de ontwikkeling van de motoriek.
- Boek: **99 Kanjerspelletjes** Dit boek bevat een aantal opdrachten die de Kanjerwaarden versterken zoals de ontwikkeling van het onderling vertrouwen, het kunnen samenwerken en het nemen van verantwoordelijkheid.

## **Kanjer Volg- en Adviesstelsel (KanVAS)**

Voor de scholen die in het bezit zijn van een geldige Kanjerlicentie, is er een Kanjer Volg- en Adviesstelsel (KanVAS) beschikbaar.

Het KanVAS bestaat uit de volgende vragenlijsten:

- Docentvragenlijst (vanaf groep 1 t/m 8 en V.O.)
- Leerlingvragenlijst (vanaf groep 5 t/m 8 en V.O.)
- Sociogram (vanaf groep 5 t/m 8 en V.O.)

Het KanVAS is positief beoordeeld door de COTAN en geaccepteerd door de Onderwijsinspectie.

## **Sociale competenties:**

### **34. De leerlingen leren zorg dragen voor de lichamelijke en psychische gezondheid van henzelf en anderen**

Wij vinden het belangrijk dat kinderen zich evenwichtig ontwikkelen, dat ze zichzelf leren kennen (lichaam en geest) en voor zichzelf kunnen zorgen.

Daarnaast vinden we het belangrijk dat kinderen leren samenleven, samenspelen en samenwerken, omdat voor geestelijk welbevinden de meeste mensen anderen om zich heen nodig hebben. Om te kunnen samenleven, samenspelen en samenwerken moeten kinderen zichzelf kennen en moeten ze leren op een adequate manier met anderen, met verschillen en met conflictsituaties om te gaan.

**Onder andere zichtbaar in de praktijk in:**

**Lichamelijk:**

Onderdeel	frequentie	Communicatie via
Aandacht voor meegebrachte etenswaren	Dagelijks	Schoolgids, infobulletin, persoonlijk
Bevorderen gezond gedrag	Dagelijks	Schoolgids, infobulletin, persoonlijk
Nationaal schoolontbijt / paasontbijt	Jaarlijks	Infobulletin en speciale info voor ouders
Ik eet beter	Jaarlijks	Infobulletin en speciale info voor ouders
Fruitschoolproject	Jaarlijks indien ingeloot, anders standaard eigen fruit mee. Fruitdagen ( di,wo,do)	Schoolgids, infobulletin, persoonlijk
Bezoek aan verpleeghuis	Jaarlijks voor de groepen 1-2 en 5-6 Groep 1-2 gemiddeld 6 keer per jaar Groep 5-6 gemiddeld 1 á 2 keer per jaar	Schoolgids, infobulletin, informatieboekje per groep
Bakken voor ouderen	Jaarlijks	Infobulletin of informatiefolder

- School doet mee aan fruitschoolproject waarbij 20 weken fruit geleverd wordt en ouders 20 weken zelf voor fruit moeten zorgen.( fruitdagen di-wo en do)
- Bezoek aan het verpleeghuis. Kleuters op bezoek bij de ouderen ondernemen gezamenlijk verschillende activiteiten. Kinderen van groep 5 en 6 spelen gezelschapsspelletjes samen met de ouderen uit het verpleeghuis.

**Psychisch:**

- Kanjertraining is standaard opgenomen in het lesrooster; positie in de groep, uitgaan van verschillen, wederzijdse afhankelijkheid, gezamenlijke verantwoordelijkheid voor elkaars welbevinden
- gesprekken over waarden en normen en de schoolregels; opgesteld door leerlingen samen met de groepsleerkracht. Groepscontracten . Hier houden we ons aan. Ook onderdeel van de klassenmap.
- activiteiten om elkaar te leren kennen en waarderen (Kanjerttraining, samenwerkingsopdrachten, drama, spel)
- activiteiten om gevoelens te leren uitdrukken (Kanjerttraining, drama, spel). Drama

en spel zijn onderdelen op het rooster. Drama en spel zitten ook verweven in het beredeneerd aanbod bij de kleuterbouw. Daarnaast is Drama en spel een vast onderdeel voor de kinderen van groep 3 t/m 8 in het A&A( Arts & Activities) programma op vrijdagmiddag.

- in conflicten kinderen bewust maken van hun rol, verantwoordelijkheid geven bij het zoeken naar oplossingen
- systematische ontwikkeling sociale vaardigheden met Kanjertraining
- gesprekken over andere culturen en godsdiensten, thema's vanuit wereldoriëntatie bij de groepen 5 t/m 8. Het komt met name voor bij aardrijkskunde en geschiedenis.
- aanwezigheid andere cultuur in de klas aangrijpen voor gesprek (Marokko, Islam)
- ruimte voor gesprekken en discussie over: (conflict)situaties, mediawijsheid, gevoelens, ervaringen, angsten, gedachten, situaties in de wereld (vluchtelingen, global warming)

### **35. De leerlingen leren zich redzaam te gedragen in sociaal opzicht**

Uiteindelijk doel van al het opvoeden is dat kinderen zelfstandige volwassenen worden. Daar waar kinderen iets zelf kunnen, moeten we ze die gelegenheid geven. Al te vaak hebben we ervaren dat de manier waarop wij iets oplossen, niet perse de manier van kinderen is. Wij geven de kinderen de ruimte om problemen zelf op te lossen, reiken kennis, ruimte en tijd aan als dat nodig is, interveniëren als het gewenst wordt, maar laten kinderen vooral zelf ervaren wat ze kunnen.

#### **Onder andere zichtbaar in:**

- Klassen- en schoolregels en pleinafspraken worden aan het begin van het schooljaar besproken en na elke vakantie. Hieraan wordt ook regelmatig tussentijds aandacht besteed. Tips en tops worden uitgedeeld.
- Dagritme kaarten in de onderbouw, dagrooster in hogere groepen staat dagelijks op het bord, zelfstandig werken met weektaken die kinderen zelf inplannen.
- Kinderen worden uitgedaagd zelf hun problemen op te lossen. De leerkrachten zijn er als het nodig is, maar wat ze zelf kunnen, mogen ze zelf oplossen. Dat is te herkennen in de vraag: kan je het zelf oplossen of heb je hulp nodig?
- Hulpkaarten voor kinderen die dit nodig hebben (Meichenbaum of ander stappenplan, voor gestructureerde planning indien nodig)
- Gesprekken over mediawijsheid. Internetpesten, buitensluiten/accepteren (ex)klasgenoten, uitingen op internet, foto's en films op internet
- Naast het Kanjerbeleid is er ook een pestprotocol gestoeld op Kanjertraining.
- In school zijn twee gedragspecialisten en twee leerkrachten in opleiding.
- Er wordt ook veel gewerkt met visuele gespreksondersteuning.

#### **Ontwikkelingen**

“Media bepalen steeds meer hoe we met elkaar omgaan en in welke richting onze maatschappij zich ontwikkelt” (Mary Berkhout, programmamanager Mediawijzer). Een deel van het leven van volwassenen (en in toenemende mate ook dat van kinderen ) speelt zich af via media (het zoeken van een baan, een partner, lotgenoten). Ook pesten, diefstal en criminaliteit spelen zich online af. Deze ontwikkelingen maken dat actief burgerschap en sociale integratie ook op dit gebied bewustwording vragen van de leerkrachten en de kinderen.

- Wij vinden dat deelname jaarlijks aan de week van de Mediawijsheid hiervoor een goede optie is, maar dat het daar niet bij moet blijven. Mediawijsheid (mediaveiligheid) moet een onderwerp zijn dat dagelijks aandacht krijgt in situaties waar kinderen met devices het internet op gaan. Op schoolniveau is er mediaprotocol. We hebben nog geen media coach.

**Waarden, normen en democratie:**

**36. De leerlingen leren hoofdzaken van de Nederlandse en Europese staatsinrichting en de rol van de burger**

**37. De leerlingen leren zich gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen**

**39. De leerlingen leren met zorg om te gaan met het milieu**

We vinden het belangrijk dat kinderen enig begrip hebben van het kiessysteem en de staatsinrichting. We willen kinderen meegeven dat je, als je de juiste route kiest, iets in te brengen hebt op alle niveaus.

We zijn ervan overtuigd dat groepen mensen niet kunnen samenleven als er geen afspraken zijn, daarom zijn die er in de klas ook. We willen kinderen leren dat de normen en waarden van de school, de leerkrachten en de leerlingen belangrijk en nodig zijn. In een conflictsituatie gaat het vaak over het overschrijden van waarden en/of normen. We leren ze dat hun eigen gedachten of wensen soms ondergeschikt gemaakt moeten worden aan de groepsnorm.

**Onder andere zichtbaar in:**

- Respect voor algemeen aanvaarde waarde en normen: klassenregels en -afspraken
- Gesprekken over zaken in de klas, op school, in de wereld

Kanjertraining en KANVAS	Alle groepen
Lessen staatsinrichting en burgerschap	Groep 7 en 8
Gastles Amnesty International	Groep 8 schrijven aan politieke gevangenen
Deelname jeugdgemeenteraad	Eenmaal per twee jaar groep 7 en 8
Lespakket Prinsjesdag	Jaarlijks groep 7 en 8
Verkiezingen	Eenmaal per 4 jaar of tussentijds afhankelijk van de verkiezingen, school stemlokaal. Groep 7 en 8
Geschiedenislessen relateren aan de huidige situatie in de wereld	Groep 7 en 8
Tweede wereldoorlog	Groep 8
Anne Frank krant	Groep 8
Geestelijke stromingen	Groep 5 t/m 8
Samsam tijdschrift	Groep 5 t/m 8
Thema's vanuit WO vakken	Jaarlijks Schoolproject alle groepen
Thema's beredeneerd aanbod	Groep 1 en 2
Opschoonactie in de buurt	Jaarlijks alle groepen
Het Kofschip bakt voor ouders	Jaarlijks leerlingen uit verschillende groepen
Goed doel; Schoenmaatjes	Jaarlijks alle groepen
Jantje Beton loterij	Groep 5 en 6
Kinderpostzegels	Groep 7 en 8
Goede doelen algemeen	Incidenteel of n.a.v. een ramp, alle groepen
Goed doel gekoppeld aan schoolproject	Afrika, Voedselbank enz.
Dieren in de klas om te verzorgen, projecten het NME, logeerdier in de klas	Jaarlijks wordt begin schooljaar ingepland voor alle groepen
Gescheiden afval	Papier en afval alle groepen
School TV/ Internet	Alle groepen
Jeugdjournaal	5 t/m 8
Spreekbeurten	Groep 5 t/m 8
Werkstukken	Groep 7 en 8

### **Openheid naar de samenleving:**

**38. De leerlingen leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen en ze leren respectvol om te gaan met verschillen in opvattingen van mensen. Ze leren respectvol om te gaan met seksualiteit en met diversiteit binnen de samenleving, waaronder seksuele diversiteit.**

Wij zijn ervan overtuigd dat kennis leidt tot begrip. Als kinderen kennis hebben over anderen, over andere overtuigingen, andere geestelijke stromingen dan die van henzelf, dat ze dan begrip hebben voor die andere meningen.

We vinden het belangrijk dat kinderen leren relativeren, dat ze leren dat er nuances zijn, dat wie voor de één een boef is, voor de ander een held is. Dat Goed en Kwaad relatieve begrippen zijn. Dat fanatisme en extremisme voor welk onderwerp dan ook, vaak meer kwaad dan goed doen.

### **Onder andere zichtbaar in:**

- Uitgangspunt is: ieder kind is een kanjer. Iedereen is uniek, in woord en daad. Iedereen is welkom. Er zijn algemene regels, maar daar wijken we van af als dat moet (bijv. i.v.m. angststoornis of verminderd welbevinden, kinderen hebben weektaak die waar mogelijk gelijk is, maar waar nodig aangepast wordt aan het individuele kind.
- Klassengesprekken
- Thema's (afscheid, dood, tradities in andere culturen/geloven, Charlie Hebdo, vluchtelingen, spreekbeurten en werkstukken, geestelijke stromingen)
- Oproep om de nuances te blijven zien in alles wat in de wereld gebeurt. (b.v. vanuit Nieuwsbegrip, actuele thema's)
- Opvoeding tot kritische en mondige zelfstandige mensen door de kinderen inspraak te geven en verschillende standpunten te waarderen vanuit 'ik ben ok, jij bent ok'. Praten met de witte pet op.
- We hebben kinderen op school met ouders van hetzelfde geslacht.
- **Thema's in de Kanjertraining die aansluiten op diversiteit zijn voor groep 1 t/m 8:**
  - o De leerlingen te leren zichzelf te presenteren, zich voor te stellen.
  - o Vriendschappen leren onderhouden en behouden.
  - o Het leren omgaan met emoties, die van jezelf en een ander.
  - o Het leren kiezen en daarvoor verantwoording dragen.
  - o Ja en nee kunnen zeggen en opkomen voor jezelf.
  - o Je mening vertellen (maar niet altijd).
  - o Het aanleren van respect voor het anders zijn.
  - o Leren vragen stellen/belangstelling tonen, proberen een ander te begrijpen.
  - o Leren antwoord te geven/vertellen, laat je begrijpen door een ander.
  - o Leren vertrouwen te hebben in de toekomst, in elkaar en geloven in eigen kunnen.
  - o Leren stoppen met treiteren.
  - o Leren uit slachtofferrollen te stappen en het heft in eigen hand te nemen.
- **Groep 8 specifiek aandacht voor seksuele diversiteit bij Max en seksualiteit**  
De volgende onderwerpen worden besproken:
  - o Wat doen we wel en wat doen we niet?
  - o Voor welke vriendschap moet je kiezen?
  - o Verliefd worden op iemand van hetzelfde geslacht.

- Ervoor uit durven komen dat je anders bent

### Drie domeinen

Bij burgerschapsvorming staan drie domeinen centraal:

- democratie
- participatie
- identiteit

Bij alle drie de domeinen moet aandacht zijn voor de ontwikkeling van houding, vaardigheden en kennis.

Overzichtsdocument			
	Democratie	Participatie	Identiteit
<b>Houdingen</b>	<p><b><i>De oplossingsgerichte burger wil:</i></b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- oplossingsgericht omgaan met tegengestelde belangen en opvattingen;</li> <li>- bewust omgaan met verhouding tussen individuele en algemene belangen.</li> </ul> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Feesten (sint, kerst, carnaval, Pasen, afscheid gr 8, einde schooljaar gezamenlijk)</li> <li>• Debatteren met tegengestelde meningen</li> <li>• Bespreken van schoolregels /afspraken / aanpassingen met afgevaardigden van de bovenbouw , voorloper van een leerlingenraad.</li> <li>• Conflictantering met Kanjertraining</li> </ul>	<p><b><i>De actieve burger wil:</i></b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- bijdragen aan de kwaliteit van de sociaal- menselijke omgeving en de fysiek- ruimtelijke omgeving (leefbaarheid).</li> </ul> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Gesprekken over polarisatie en integratie asielzoekers</li> <li>• Bezoek aan het verpleeghuis, werken, koken en eten met ouderen.</li> <li>• Deelname aan Nationale Pannenkoeken dag, bakken voor ouderen.</li> </ul>	<p><b><i>De verantwoordelijke burger wil:</i></b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- respect tonen en zich (mede)verantwoordelijk voelen voor:</li> <li>- de eigen ontplooiing;</li> <li>- de ontplooiing van anderen;</li> <li>- de kwaliteit van de Nederlandse samenleving.</li> <li>- kritisch reflecteren op de eigen opvattingen en gedragingen in relatie tot algemeen aanvaarde waarden en normen.</li> </ul> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Opbouw naar zelfstandig, zelfsturend en zelfverantwoordelijk leren</li> <li>• Samenwerken stimuleren, gezamenlijke verantwoordelijkheid</li> <li>• gesprekken over gevoelens, gedachten, dingen in de maatschappij als: <ul style="list-style-type: none"> <li>- mediawijsheid</li> <li>- ongelijkheid</li> <li>- onrechtvaardigheid</li> <li>- discriminatie</li> </ul> </li> </ul>

<b>Vaardigheden</b>	<p><b>De zich informerende burger</b></p> <p><i>kan:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- informatievaardigheden toepassen;</li> <li>- standpunten uiten, verantwoorden, uitwisselen en bijstellen in discussie, debat en dialoog;</li> <li>- kritisch omgaan met bronnen.</li> </ul> <ul style="list-style-type: none"> <li>• In opdrachten Blits/ begrijpend lezen</li> <li>• Projecten, werkstukken</li> <li>• mediawijsheid</li> <li>• In opdrachten spelling</li> <li>• In opdrachten Engels</li> </ul>	<p><b>De sociaal- communicatieve burger</b></p> <p><i>kan:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- sociaal- communicatieve vaardigheden toepassen;</li> <li>- een verbetering in de omgeving organiseren en initiëren;</li> <li>- regels en afspraken maken en uitvoeren.</li> </ul> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Elkaar aanspreken op omgang met de natuur en materialen</li> <li>• Klassenmanagement en inspraak daarin door leerlingen</li> <li>• helpen eerst elkaar bij problemen (ruzies, werk etc.). Daarna leerkracht</li> <li>• Omgangsregels in de klas worden besproken en aangepast indien nodig</li> <li>• Meewerken aan een goed doel; voedselbank, Schoenmaatjes, scholenproject in Afrika</li> <li>• Sociale competenties met Kanjertraining, spelend leren, gesprekken over interacties in de klas.</li> </ul>	<p><b>De zich inlevende burger</b></p> <p><i>kan:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>-rolnemingsvaardigheden toepassen in een samenleving die zich kenmerkt door diversiteit;</li> <li>- samenwerken met anderen ongeacht achtergronden.</li> </ul> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Binnen de projecten wordt veel samengewerkt</li> <li>• Coöperatiever werkvormen</li> <li>• Oefeningen van de Kanjertraining</li> <li>• Samsam in de klas</li> </ul>
	<b>Kennis</b>	<p><b>De democratisch geletterde burger</b></p> <p><i>heeft inzicht in:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- de basisprincipes van democratie en rechtsstaat;</li> <li>- de relatie burger – staat op het gebied van rechten en plichten;</li> <li>- de staatsinrichting van Nederland en Europa.</li> </ul> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Deelname aan de jeugdgemeenteraad van Zevenaar groep 7</li> <li>• Onderdelen van geschiedenis</li> </ul>	<p><b>De sociaal geletterde burger</b></p> <p><i>heeft inzicht in:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- mogelijkheden van participatie in de Nederlandse samenleving.</li> </ul> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Excursies</li> <li>• Bezoek verpleeghuis</li> </ul>

Hiermee biedt Het Kofschip Zevenaar een ruim aanbod wat betreft burgerschap, sociale integratie en seksuele diversiteit.

Team Het Kofschip Zevenaar